

Katarzyna Niziołek

Tytuł: **W jednym domu. To co różne, to co wspólne**

Cele: uczestnik warsztatu rozumie na czym polega społeczny mechanizm tworzenia się grup opartych na podobieństwach i wykluczania „innych” oraz dostrzega jego konsekwencje, pozytywnie wartościuje różnice społeczne i międzyludzkie, jednocześnie dostrzegając wyzwania związane ze współistnieniem różnych grup społeczno-kulturowych, zna pojęcie wielokulturowości

Grupa docelowa: młodzież w wieku 15-19 lat (uczniowie szkoły ponadgimnazjalnej)

Metody/techniki: ćwiczenie aktywizujące, dyskusja, praca plastyczna, praca indywidualna, praca grupowa

Czas trwania: 2 x 45 minut

Materiały: figury geometryczne (koła, kwadraty i trójkąty) o wymiarach ok. 3x3 cm wycięte z samoprzylepnego papieru (odpowiednio do liczby uczestników warsztatu), karty pracy ze schematycznym rysunkiem okna (rysunek powinien wypełniać całą kartę), wielkoformatowy arkusz papieru z napisem DOM (można skleić kilka brystoli), farby, pędzle, kubeczki na wodę do płukania pędzli

Uwagi: Dla potrzeb warsztatu musimy przearanżować salę tak, by uczestnicy mogli się w niej swobodnie poruszać (ćwiczenie 1) i by możliwe było rozłożenie w niej na środku (na podłodze lub złączonych stołach) wielkoformatowego arkusza papieru (ćwiczenie 4). Warsztat powinien być realizowany po obejrzeniu przez uczestników wystawy; przedostatnie ćwiczenie odnosi się do zawartych w niej informacji.

Przebieg warsztatu:

1. Figury (15 min.)

Prosimy uczestników, by zamknęli oczy i pozostali tak, dopóki nie pozwolimy im ich otworzyć. Informujemy, że w tym czasie przykleimy im wszystkim coś na czole, ale nie mówimy, co to będzie. Na czołach uczestników przyklejamy przygotowane wcześniej figury geometryczne: koła, kwadraty i trójkąty (liczba uczestników z każdą figurą na czole powinna być mniej więcej równa). Nakazujemy uczestnikom, by nie odzywali się do siebie aż do zakończenia ćwiczenia. Pozwalamy im otworzyć oczy i polecamy, by połączyli się w grupy. Nie podajemy żadnej informacji na temat tego, jak mają to zrobić. Przypominamy, że nie wolno nic mówić; można natomiast porozumiewać się na migi. Doświadczenie pokazuje, że

uczestnicy warsztatu połączą się w grupy adekwatnie do figur na ich czołach: koła z kołami, kwadraty z kwadratami, trójkąty z trójkątami.

2. Dyskusja (10 min.)

Inicjujemy dyskusję na temat zjawiska, którego uczestnikami mimowolnie stali się nasi warsztatowicze: Co się wydarzyło? Czy potrafią wyjaśnić dlaczego właśnie w taki sposób dobrali się w grupy? Czy mogli stworzyć grupy w inny sposób (np. koło, kwadrat, trójkąt)? Wyjaśniamy, że łączenie się w grupy na podstawie podobieństw jest jednym z podstawowych mechanizmów społecznych, szeroko opisywanym przez socjologów (na przykład Emile Dürkheim więzi społeczne oparte na podobieństwie nazywa solidarnością mechaniczną, zaś Robert Putnam – kapitałem społecznym wiążącym). Należy podkreślić, że taki dobór członków grupy jest jednocześnie wykluczający dla tych, którzy decydującej o przynależności do grupy cechy są pozbawieni oraz że to właśnie ten podstawowy mechanizm społeczny jest źródłem takich negatywnych zjawisk, jak nietolerancja czy dyskryminacja. Pytamy uczestników, jakie cechy odpowiadają kołom, kwadratowi i trójkątom z ćwiczenia w rzeczywistości społeczno-kulturowej. Przykładowe odpowiedzi: rasa, narodowość, klasa społeczna, płeć, wiek, kultura, ubiór.

3. Prawo okien (20 min.)

Ćwiczenie to inspirowane jest manifestem „Dyktatura okien i prawo okien” Hundertwassera, w którym pisze on:

Niektórzy ludzie twierdzą, że domy składają się ze ścian. Ja twierdzę, że domy składają się z okien. Kiedy różne domy stoją obok siebie przy jednej ulicy, a każdy ma okna innego rodzaju, tj. okna innej rasy, na przykład: dom w stylu L'Art Nouveau z oknami w stylu L'Art Nouveau stoi obok nowoczesnego domu z prostymi, kwadratowymi oknami, a za nim z kolei dom barokowy z barokowymi oknami, nikomu to nie przeszkadza. Ale gdyby wszystkie trzy rodzaje okien z tych trzech różnych domów należały do jednego domu, byłoby to naruszeniem rasowej segregacji okien. Dlaczego? Każde indywidualne okno ma swoje prawo do życia. Jednakże zgodnie z dominującym kodem, jeśli rasy okien się mieszają, apartheid okien zostaje złamany. Wszystko tu jest: uprzedzenia rasowe, rasowa dyskryminacja, polityka rasowa, rasowa ideologia, bariery rasowe, łącznie z fatalnym wpływem apartheidu okien na człowieka. Apartheid okien musi się skończyć. [...] Osobie, która żyje w wynajętym mieszkaniu musi być dana możliwość wychylenia się z okna i zderzenia tynku z tej części elewacji, która znajduje się w zasięgu jej wyciągniętej ręki. I wzięcia do ręki pędzla, i pomalowania całej tej powierzchni, tak by każdy przechodzień z daleka widział, że ten

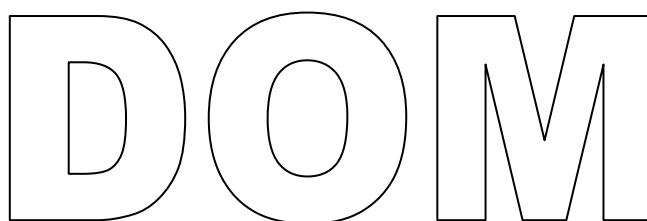
kto tam mieszka jest inny od tego uwięzionego, zniewolonego, zestandaryzowanego człowieka, który mieszka obok (Hundertwasser, styczeń 1990 r.)¹.

Przedstawiamy cytaty uczestnikom i krótko wspólnie omawiamy znaczenie manifestu. Hundertwasser był wielkim orędownikiem różnorodności i prawa każdego człowieka do ekspresji swojej tożsamości i odmienności. Poprzez swoje projekty architektoniczne i graficzne starał się stworzyć świat wolny nie tylko od „jednakowości” ludzi i ich otoczenia, ale też od konfliktu powodowanego różnicami².

W kolejnym kroku każdemu z uczestników wręczamy kartę pracy ze schematycznym rysunkiem okna. Dajemy uczestnikom kilka minut na zastanowienie się, jak pomalowałoby powierzchnię wokół swojego okna.

4. W jednym domu (30 minut)

Rozkładamy na podłodze wielkoformatowy arkusz papieru przypominający uliczny billboard z wypisanym na nim wielkimi literami – według poniższego schematu – słowem DOM.

a. To, co różne

Polecamy uczestnikom, by każdy z nich przykleił do słowa DOM w dowolnie wybranym miejscu wewnątrz zarysu liter swoje okno. Następnie rozdajemy uczestnikom farby i prosimy, by pomalowali powierzchnię wokół swojego okna w wymyślony wcześniej sposób. Tym samym każdy z uczestników zajmuje pewien obszar w obrębie liter tworzących napis DOM i nadaje mu własny, odróżniający od innych charakter.

b. To, co wspólne

Obszary wokół okien malowane przez poszczególnych uczestników w pewnym momencie powinny się ze sobą zetknąć. Instruujemy uczestników, że oprócz pomalowania obszaru wokół własnego okna, równie ważnym zadaniem jest połączenie obszarów ze sobą sąsiadujących. Oprócz samodzielnej pracy, uczestnicy negocjują, jak mają wyglądać powierzchnie między ich oknami. W ten sposób zwracamy uwagę na problematykę współistnienia różniących się od siebie ludzi (przedstawicieli różnych grup społecznych, kulturowych bądź etnicznych) w jednym „domu”.

5. Wielokulturowość (10 minut)

¹ Hundertwasser, 2007, *Window Dictatorship and Window Right*, w: *Hundertwasser. KunstHausWien*, Taschen, s. 17 (tłumaczenie cytatu z języka angielskiego – Katarzyna Niziołek).

² Pierre Restany, 2003, *Hundertwasser. Malarz-król o pięciu skórach*, Taschen.

Pytamy uczestników, jakie zwyczaje, tradycje lub inne elementy piętnastu kultur zaprezentowanych na wystawie utkwiły im w pamięci (można też wcześniej poprosić uczniów, by w czasie oglądania wystawy robili notatki). Wpisujemy je na „billboardzie” z ćwiczenia 4. w tle między literami tworzącymi słowo DOM. Kontynuujemy rozmowę: Czy wszystkie wymienione tradycje i zwyczaje mogłyby współistnieć w jednym domu? Jak można by opisać taki dom i jego mieszkańców? Wprowadzamy pojęcie „wielokulturowość”. Wyjaśniamy, że jest to stan społeczeństwa, w którym różne grupy kulturowe – narodowe, etniczne i społeczne – nie tylko żyją i działają obok siebie, ale też wypracowują szereg praktycznych i instytucjonalnych sposobów na zorganizowanie wzajemnych relacji w oparciu o zasady obustronnego szacunku, otwartości i zrozumienia oraz dążą do wzbogacającej wszystkie strony wymiany.

6. Billboard (5 minut)

Wykonany w czasie warsztatów „billboard” wspólnie z uczestnikami wywieszamy na terenie szkoły tak, by mogli go zobaczyć inni uczniowie.